Coimisiún na Scrúduithe Stáit

An tSraith Shóisearach, 2022

Aistriúchán
Ar Scéim Mharcála

Staidéar Gnó

Comhleibhéal

Nóta do mhúinteoirí agus do scoláirí faoi úsáid na scéimeanna marcála foilsithe

Níl na scéimeanna marcála a fhoilsíonn Coimisiún na Scrúduithe Stáit ceaptha lena n-úsáid mar cháipéisí astu féin. Is áis riachtanach iad ag scrúdaitheoirí a théann faoi oiliúint i léirléamh agus i gcur i bhfeidhm ceart na scéime. Mar chuid den oiliúint sin, as measc rudaí eile, déantar samplaí d'obair na scoláirí a mharcáil agus déantar plé ar na marcanna a bhronntar, mar mhaithe le cur i bhfeidhm ceart na scéime a shoiléiriú. Déanann Scrúdaitheoirí Comhairleacha monatóireacht ar obair na scrúdaitheoirí ina dhiaidh sin le cinntiú go gcuirtear an scéim mharcála i bhfeidhm go comhleanúnach agus go beacht. Bíonn an Príomhscrúdaitheoir i bhfeighil an phróisis agus is gnách go mbíonn Príomhscrúdaitheoir Comhairleach ag cuidiú leis. Is é an Príomhscrúdaitheoir an t-údarás deiridh i dtaca le cé acu a cuireadh an scéim mharcála i bhfeidhm i gceart ar aon phíosa d'obair iarrthóra nó nár cuireadh.

Is cáipéisí oibre na scéimeanna marcála. Cé go n-ullmhaítear dréachtscéim mharcála roimh an scrúdú, ní chuirtear bailchríoch uirthi go dtí go gcuireann scrúdaitheoirí i bhfeidhm ar obair iarrthóirí í agus go dtí go mbailítear agus go meastar an t-aiseolas ó na scrúdaitheoirí uile, i bhfianaise raon iomlán na bhfreagraí a thug na hiarrthóirí, leibhéal foriomlán deacrachta an scrúdaithe agus an ghá le comhleanúnachas caighdeán a choimeád ó bhliain go bliain. Aistriúchán ar an scéim chríochnaithe atá sa cháipéis fhoilsithe seo, mar a cuireadh i bhfeidhm ar obair na n-iarrthóirí uile í.

Is cóir a nótáil i gcás scéimeanna ina bhfuil freagraí nó réitigh eiseamláireacha nach bhfuil sé i gceist a chur in iúl go bhfuil na freagraí ná na réitigh sin uileghabhálach. D'fhéadfadh sé go bhfuil leaganacha éagsúla nó malartacha ann a bheadh inghlactha freisin. Ní mór do na scrúdaitheoirí tuillteanas gach freagra a mheas agus téann siad i gcomhairle lena Scrúdaitheoirí Comhairleacha nuair a bhíonn amhras orthu.

Scéimeanna Marcála san am atá le teacht

Ní cóir talamh slán a dhéanamh d'aon rud a bhaineann le scéimeanna marcála san am atá le teacht bunaithe ar scéimeanna a bhí ann cheana. Cé go mbíonn na bunphrionsabail mheasúnachta mar an gcéanna, is féidir go mbeadh athrú ar shonraí marcála cineál áirithe ceiste i gcomhthéacs na páirte a bheadh ag an gceist sin sa scrúdú foriomlán bliain áirithe ar bith. Bíonn sé de fhreagracht ar an bPríomhscrúdaitheoir bliain áirithe ar bith a dhéanamh amach cén tslí is fearr a chinnteoidh go measfar obair na n-iarrthóirí go cothrom agus go cruinn, agus go gcoimeádfar caighdeán comhleanúnach measúnachta ó bhliain go bliain. Dá réir sin, d'fhéadfadh gnéithe de struchtúr, de mhionsonraí agus de chur i bhfeidhm na scéime marcála in ábhar áirithe athrú ó bhliain go bliain gan rabhadh.

Roinn A	90 marc

Tá na ceisteanna uile ar aon mharc.

Ceist 1

Taispeántar sa ghraf thíos caiteachas teaghlaigh Mhic Coitir:

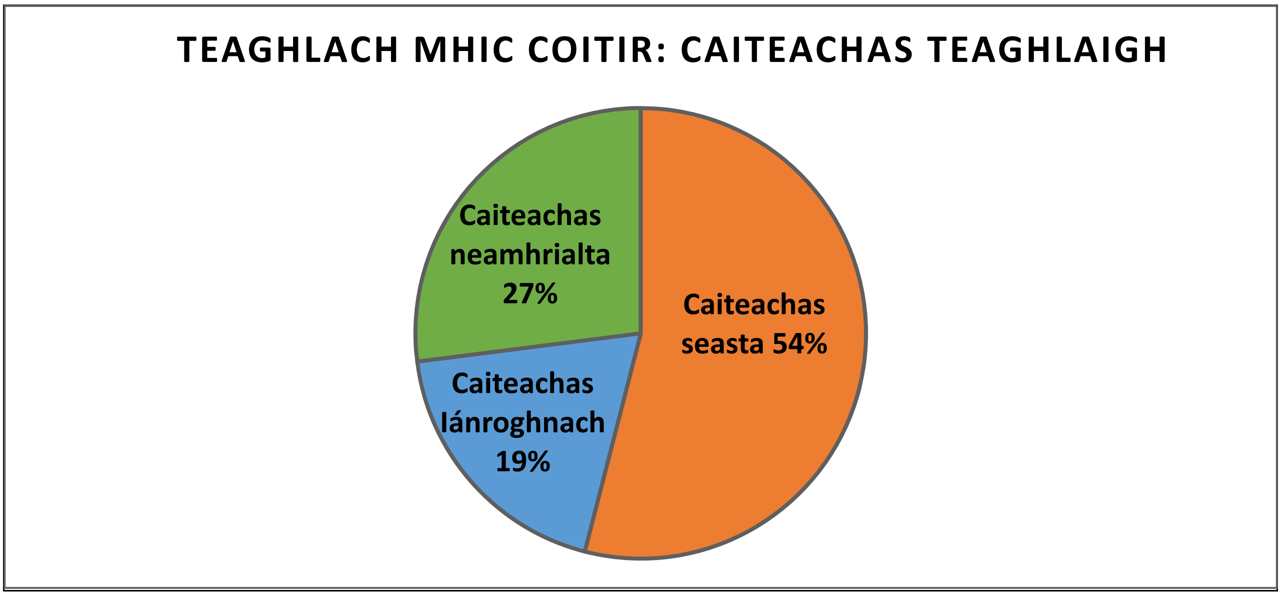

(i) Cén cineál caiteachais ar ar caitheadh an céatadán ab airde den chaiteachas iomlán i dteaghlach Mhic Coitir?

Caiteachas Seasta

(ii) Tabhair sampla **amháin** de gach cineál caiteachais thíos.

Caiteachas seasta: Aisíocaíochtaí morgáiste/iasachta, cíos, cáin réadmhaoine, mótarcháin, ceadúnas teilifíse, árachas [préimheanna], íocaíochtaí buanordaithe.
Caiteachas neamhrialta: Earraí grósaeireachta, éadaí, breosla mótair, bille soilse agus teasa/leictreachais, bille fóin, deisiúcháin, costais oideachais, seirbhísiú cairr.
Caiteachas lánroghnach: Siamsaíocht, laethanta saoire, bronntanais, síntiúis teilifíse, billí bialainne, uasghrádú go earraí leictreonacha tí atá costasach, béilí beir leat, cainéal scannán.

Ceist 2

Líon isteach na focail atá ar iarraidh thíos.

1. Láidreachtaí	**2. Laigí**
LLDB	
3. Deiseanna	**4 Bagairtí**

Ceist 3
Bain úsáid as an eolas atá tugtha sa sliocht as sonrasc thíos chun na trí spás bhána a líonadh.

	€
Iomlán (gan CBL san áireamh)	30,000
Lascaine thrádála (10%)	3,000
Fo-iomlán	27,000 **2m**
CBL (23%)	6,210 **2m** OF
Iomlán (CBL san áireamh)	33,210 **2m** OF

Ceist 4

Luaigh **dhá** bhuntáiste d'Éirinn as a bheith ina ball den Aontas Eorpach.

Le cruthú **mhargadh aonair na hEorpa** (SEM) éascaítear saorghluaiseacht earraí & seirbhísí, /caipitil agus / saoránach.
Laghdaíodh costais d'allmhaireoirí agus d'onnmhaireoirí mar gur **cuireadh deireadh le bacainní custaim**.
Soláthraíonn an tAontas Eorpach **margadh níos mó d'onnmhaireoirí** inar féidir le ghnólachtaí Éireannacha trádáil faoi shaoirse i margadh atá i bhfad níos mó ná ár margadh intíre.
Tá an **t-airgeadra céanna** ag Éirinn agus atá ag a lán bhallstáit AE – cuireann sé sin deireadh le riosca rátaí malairte nuair a easpórtálann gnólachtaí Éireannacha go dtí na tíortha sin.
Faigheann Éire suimeanna móra **maoinithe ón Aontas Eorpach** a chuidigh lenár mbonneagar agus lenár ngeilleagar a fhorbairt.
Mar gheall ar **rátaí úis níos ísle** tá sé níos saoire do ghnólachtaí Éireannacha a ngnó a leathnú.
Is áit mhealltach í Éire d'**infheistíocht dhíreach eachtrach** anois. Roghnaigh a lán gnólachtaí eachtracha a gceanncheathrú Eorpach a lonnú in Éirinn le gur féidir leo rochtain a fháil ar an SEM.
Tá an **comhbheartas talmhaíochta (CBT)** ina mhórfhoinse maoinithe d'earnáil talmhaíochta na hÉireann.
Soláthar poiblí: Is féidir le gnólachtaí Éireannacha tairiscint a dhéanamh le haghaidh conarthaí rialtais i mballstáit eile.

Ceist 5

Sampla d’fhiontar sóisialta is ea Béilí ar Rothaí.

LÍONRA NÁISIÚNTA **BÉILÍ** ar **ROTHAÍ**

Pléigh **dhá** ról a bhíonn ag fiontar sóisialta sa tsochaí.

Músclaíonn fiontair shóisialta feasacht/tugann siad aghaidh ar shaincheisteanna sóisialta - easpa dídine etc.
Cuireann fiontair shóisialta ardán ar fáil do dhaoine chun obair dheonach a dhéanamh agus scileanna nua a fhorbairt.
Cuireann fiontair shóisialta daoine agus an pobal roimh ghnóthachan príobháideach e.g. béilí ar rothaí.
Tairgeann fiontair shóisialta seirbhísí go minic nach soláthraíonn an rialtas nó an earnáil phríobháideach e.g. FoodCloud.
Soláthraíonn fiontair shóisialta fostaíocht, go háirithe i bpobail áitiúla.

Ceist 6

Comhardaigh an cuntas bainc seo a leanas agus tabhair anuas an t-iarmhéid ag deireadh na míosa.

Dochar		**Cuntas Bainc**			Sochar
Dáta	Sonraí	Iomlán	Dáta	Sonraí	Iomlán
2021		€	2021		€
DF 1	Iarmhéid t/a	550	DF 10	Pá	300
12 DF	Díolacháin airgid	340	20 DF	Ceannacháin airgid	200
			31 DF (1m)	**Iarmhéid t/a**	**390(1m) OF**
		890 (1m)			**890 (1m)**
1 Samha (1m)	**Iarmhéid t/a**	**390(1m) OF**			

Ceist 7

Nuair a bhíonn rátaí úis ard spreagtar coigilt, agus nuair a bhíonn rátaí úis íseal spreagtar iasachtaíocht.

(i) Cad is ús ann?

Coigilt: Is ionann ús agus an luach saothair a thugann institiúid airgeadais as airgead a choigilt leo.
Iasacht a fháil: Is ionann ús agus an (táille) costas [airgeadais] a bhaineann le hiasacht airgid a fháil.
Sloinntear ús go ginearálta mar chéatadán, amhail ráta céatadánach bliantúil (APR).

(ii) Tabhair breac-chuntas ar chúis **amháin** a spreagtar iasachtaíocht nuair a bhíonn na rátaí úis íseal.

Nuair a bhíonn rátaí úis íseal ciallaíonn sé go bhfuil costas na hiasachta íseal. Is mó seans go bhfaighidh daoine aonair agus gnólachtaí iasacht airgid mar nach mbeidh orthu a oiread airgid a íoc ar ais nuair atá na rátaí úis íseal i.e. aisíocaíochtaí níos ísle.

Ceist 8

(i) Sainaithin **dhá** thairbhe don Gheilleagar áitiúil a bhaineann le bheith ag siopadóireacht go háitiúil.

Fostaíocht: Soláthraíonn gnólachtaí áitiúla fostaíocht do dhaoine áitiúla.
Feabhas ar an gcaighdeán maireachtála: Beidh níos mó ioncam indiúscartha ag fostaithe a fhostaíonn an gnólacht, rud a ardóidh a gcaighdeán maireachtála agus d'fhéadfaidís é a chaitheamh go háitiúil.
Éifeacht iolraitheora: Beidh caiteachas méadaithe sa phobal áitiúil mar thoradh ar ioncam breise. Iolraítear tionchar na híocaíochta tosaigh de réir mar a théann sé thart ar an bpobal áitiúil.

(ii) Tabhair cúis **amháin** a bhféadfadh tomhaltóir rogha a dhéanamh **gan** dul ag siopadóireacht go háitiúil.

Níos lú rogha / infhaighteachta - ciallaíonn siopadóireacht i bpobal áitiúil go minic go mbeidh níos lú roghanna ann don tomhaltóir mar go mb'fhéidir nach bhfuil an oiread siopaí sa phobal sin.
D'fhéadfadh earraí agus seirbhísí a bheith níos daoire – is minic gur siopaí beaga iad gnólachtaí áitiúla agus ní dhéanann na gnólachtaí sin táirgí a olltáirgeadh agus mar dá bhrí sin ní bhíonn sé d'acmhainn acu dul san iomaíocht le gnólachtaí idirnáisiúnta níos mó.

Ceist 9

Ar an 31 Márta 2022, rinne Marian Nowak, úinéir Cosmaidí Cóisire Teo., €5,200 de dhíolacháin airgid a thaisceadh. Ní raibh aon CBL ar na díolacháin sin. Breac na hidirbhearta sin sna mórleabhair thíos:

Dochar **Cuntas Díolachán** **Sochar**

Dáta	**Sonraí**	**Iomlán (€)**	**Dáta**	**Sonraí**	**Iomlán (€)**
			31/03/22**(1m)**	Banc/Airgead Tirim	5,200 **(2m)**

Dochar **Cuntas Bainc/Airgid** **Sochar**

Dáta	**Sonraí**	**Iomlán (€)**	**Dáta**	**Sonraí**	**Iomlán (€)**
31/03/22 **(1m)**	Díolacháin ar Airgead	5,200 **(2m)**			

Ceist 10

Léigh na gearáin seo a leanas ó thomhaltóirí agus ansin lean na treoracha thíos:

	Gearán
A	Níor laghdaigh mo bhanc a rátaí iasachta de réir rialacháin AE
B	Táim ag fanacht ceithre seachtaine ar an gcuideachta leictreachais mo theach a nascadh leis an soláthar príomhlíonra
C	Déanann mo chuideachta fóin póca breis airgid a ghearradh orm gach mí

Cuir A, B agus C sa bhosca ceart thíos chun na gearáin thuas a mheaitseáil leis an eagraíocht ar chóir don tomhaltóir dul i dteagmháil léi.

An tOmbudsman um Sheirbhísí Airgeadais	An Coimisiún um Rialáil Cumarsáide	An Coimisiún um Rialáil Fuinnimh
A	**C**	**B**

Ceist 11

Tá méadú ó €33.50 go €41.00 in aghaidh an tona tagtha ar Cháin Charbóin. Tá an rialtas ag súil le €108 milliún breise in ioncam a bhailiú in 2022 de bharr an mhéadaithe sin.

(i) Cad é an tairbhe shóisialta a bhaineann muintir na hÉireann as an méadú ar cháin charbóin?

Pionós is ea cáin charbóin ar gach breosla a astaíonn Co2 nuair a dhóitear é. Tríd an gcáin charbóin a mhéadú cuirfear iallach ar dhaoine foinsí eile fuinnimh níos inbhuanaithe a úsáid e.g. carranna leictreacha. Ciallóidh sé sin níos lú truailleán san aer agus feabhsóidh sé cáilíocht an aeir do mhuintir na hÉireann.
Is féidir ioncam a bhailíonn an rialtas a úsáid chun feabhas a chur ar leas sóisialta mhuintir na hÉireann i.e. saoráidí áineasa a chruthú.
Is mó seans go rachaidh daoine ag siúl nó ag rothaíocht, rud a fheabhsóidh a bhfolláine agus a sláinte.

(ii) Sainaithin iad siúd a mbeidh tionchar diúltach ag an méadú sin ar cháin charbóin orthu.

Aon duine a úsáideann breoslaí a astaíonn Co2 nuair a dhóitear é. E.g., ola, gás, gual nó móin a úsáid chun do theach a théamh.
Díosal a úsáid chun do charr a thiomáint. Beidh tionchar diúltach aige sin ar fheirmeoirí in Éirinn chomh maith.

Ceist 12

Cuir na doiciméid ghnó seo a leanas san ord ceart: (Tá dhá cheann acu déanta cheana féin.)

Ordú, Íocaíocht, Litir Fiosrúcháin, Sonrasc

1.	Litir Fiosrúcháin
2.	Ordú
3.	Sonrasc
4.	Íocaíocht

Ceist 13

Críochnaigh an sliocht seo a leanas as buiséad teaghlaigh Uí Dhubhláin i gcomhair trí mhí.

Míonna	Iúil	Lúnasa	Meán Fómhair	Iomlán
Airgead glan	150	(300)	(150)	(300)
Airgead tosaigh	210	360	**60 (1m)**	210
Airgead deiridh	**360 (3m)**	60	**(90) (1m)**	**(90) (1m)**

Ceist 14

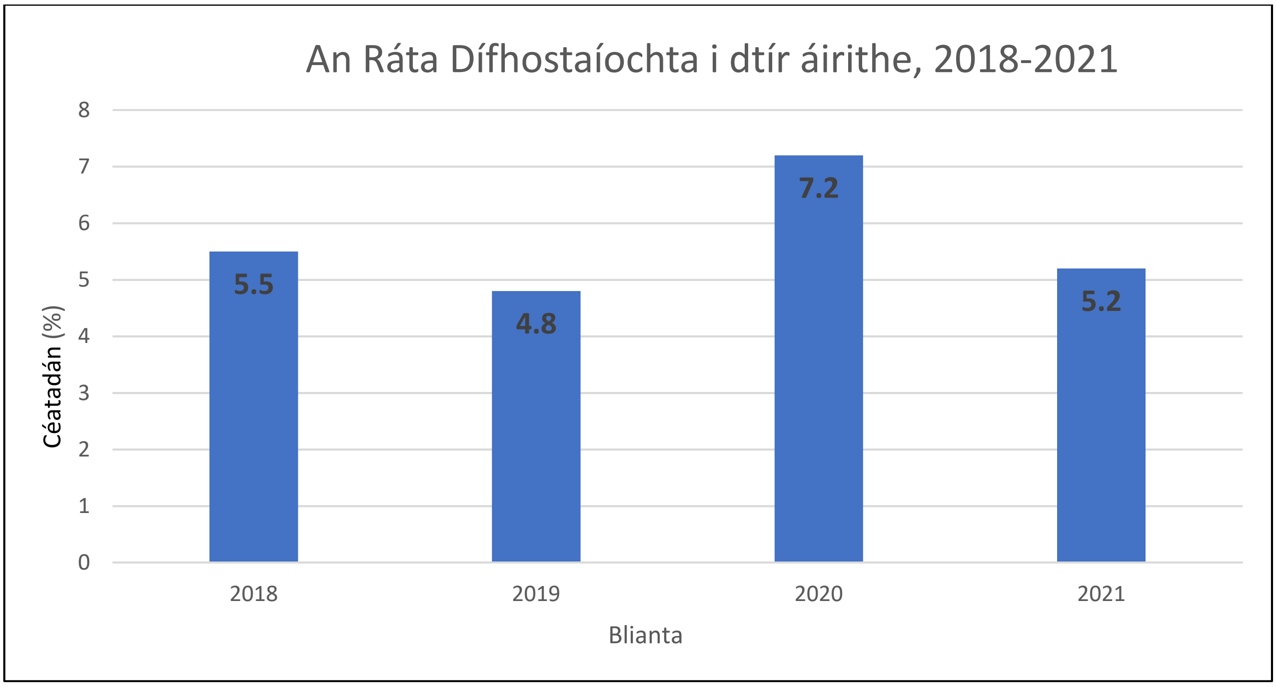

Bunaithe ar an ngraf thuas, taispeáin cé acu fíor nó bréagach atá gach ceann de na ráitis seo a leanas. Cuir tic (✓) sa bhosca ceart.

Ráiteas	Fíor	Bréagach
Ba é an ráta ba ghaire don lánfhostaíocht an ráta dífhostaíochta in 2019.	✓	
In 2020, bhí laghdú ar an ráta dífhostaíochta ón mbliain roimhe sin.		✓
Bhí treocht dhearfach sa ráta dífhostaíochta do 2021 i gcomparáid leis an mbliain roimhe sin.	✓	

Ceist 15

An tseantír: Bí réidh d'aosú na hÉireann

curtha in oiriúint ó *The Irish Times*

(i) Ainmnigh roinn rialtais a mbeidh tionchar uirthi ag daonra na hÉireann a bheith níos sine.

An Roinn Sláinte/ an Roinn Coimirce Sóisialaí/ an Roinn Airgeadais/ an Roinn Iompair /an Roinn Oideachais/ an Roinn Caiteachais Phoiblí & Athchóirithe/ an Roinn Comhshaoil, Aeráide agus Cumarsáide.

(ii) Mínigh **dhá** shlí a méadófar caiteachas an rialtais mar gheall ar an athrú sin ar an bpróifíl aoise.

Beidh ar an Rialtas níos mó infheistíochta a dhéanamh in ospidéil agus i dtrealamh leighis mar gheall ar an éileamh níos mó ar sheirbhísí.
Beidh éileamh níos mó ar phinsin ar an Rialtas mar de réir mar a éireoidh daoine as beidh siad i dteideal pinsean stáit ranníocach nó neamhranníocach.
Tá gach duine os cionn 66 bliain d'aois i dteideal na scéime Saorthaistil. Ciallóidh sé sin go mbeidh ar an Rialtas níos mó infheistíochta a dhéanamh in Bus Éireann/Iarnród Éireann chun déileáil le paisinéirí breise.
Tá cárta cuairte dochtúra teaghlaigh ar fáil do gach duine atá os cionn 70 bliain d'aois, rud a chiallóidh go mbeidh ar an Rialtas maoiniú a mhéadú do Dhochtúirí Teaghlaigh chun freastal ar éileamh daonra atá ag dul in aois.

Roinn B	180 marc

Freagair gach ceist.

Tá na ceisteanna uile ar aon mharc.

Ceist 16

(a) Tá Ó Leocháin Teo., miondíoltóir mór faisin, tar éis a chuid siopaí a dhúnadh le déanaí agus a ghnó iomlán a aistriú ar líne, rud a d’fhág fostaithe gan phost ná pacáistí iomarcaíochta. Is mar gheall air sin atá aighneas caidrimh thionsclaíoch achrannach ar siúl idir an gnólacht agus a iarfhostaithe.

Caidreamh Tionsclaíoch

(i) Mínigh an téarma caidreamh tionsclaíoch. **(3m)**

Is éard is caidreamh tionsclaíoch ann ná an caidreamh atá idir fostóirí agus a gcuid fostaithe san ionad oibre.
Bíonn meanma ard mar thoradh ar dhea-Chaidreamh Tionsclaíoch / bíonn níos lú táirgiúlachta mar thoradh ar dhroch-Chaidreamh Tionsclaíoch.

(ii) Agus do chuid eolais faoi chaidreamh tionsclaíoch á úsáid agat, cuir tic (✓) sa bhosca chun na habairtí seo a leanas a mheaitseáil leis na téarmaí cearta. **(9m)**

	Ionadaí Ceardchumainn	An Chúirt Oibreachais	Ceardchumann
Eagraíocht a dhéanann ionadaíocht d’oibrithe agus a chosnaíonn na cearta atá acu.			✓
Fostaí atá roghnaithe ag oibrithe chun ionadaíocht a dhéanamh dóibh in idirphlé leis an bhfostóir.	✓		
Déanann sí aighnis a iniúchadh agus réiteach a mholadh i bpróiseas ar a dtugtar eadráin.		✓	

(iii) Má theipeann ar an gcaidreamh tionsclaíoch idir an fostóir agus an fostaí, féadfaidh fostaithe dul i mbun gníomhaíocht thionsclaíoch. Mínigh **dhá** chineál gníomhaíochta tionsclaíche a bhféadfadh fostaithe dul ina bun. **(2 x 3m)**

Stailc oifigiúil - diúltaíonn fostaithe oibriú dá bhfostóir. Ní mór don cheardchumann ballóid rúnda a thionól / fógra seachtaine ar a laghad a thabhairt faoi ghníomhaíocht stailce/ chun stailc oifigiúil a dhéanamh de.
Stailc neamhoifigiúil - ní thacaíonn an Ceardchumann leis na stailceanna seo - ní thugtar fógra don fhostóir. Ní bhfaighidh oibrithe pá stailce ón gceardchumann i gcás stailc neamhoifigiúil.
Tobstailc neamhoifigiúil - Is stailc neamhoifigiúil é seo ina n-iarrann oibrithe stailc go tobann agus ina siúlann siad as an obair mar fhreagairt ar theagmhas gan choinne de ghnáth.
Oibriú de réir rialach- Ní dhéanann oibrithe ach go díreach a bhfuil sa sainchuntas poist acu agus diúltaíonn siad d'aon rud lasmuigh de sin.
Moilleadóireacht- déanann na hoibrithe a gcuid oibre fós ach i bhfad níos moille.
Cosc ar ragobair- Diúltaíonn oibrithe ragobair a dhéanamh.
Stailc chomharthach- Stopann oibrithe ag obair ar feadh tréimhse ghairid ama e.g. 4 uair an chloig**.** Cuirfidh sé sin isteach ar an sreabhadh oibre an lá a tharlaíonn sé.
Stailc chomhbhá- Stailc chun tacú le hoibrithe stailce eile. Mar shampla, is féidir le dochtúirí dul ar stailc chun tacú le haltraí.

(b) Cé go bhfuil a chuid siopaí go léir dúnta ag Ó Leocháin Teo., bíonn earraí á ndíol acu i gcónaí ar líne.

(i) Pléigh **dhá** chostas a laghdaíodh de bharr gur aistrigh Ó Leocháin Teo. a ngnó iomlán ar líne amháin. **(2 x 3m)**

Costais sheasta laghdaithe: ní bheidh gá le cíos/rátaí/árachas/tuarastail a íoc le bainisteoirí stórais a thuilleadh.
Costais athraitheacha laghdaithe: bille pá laghdaithe/solas agus teas laghdaithe etc.

(ii) D'fhéadfadh méadú ar an siopadóireacht ar líne an tobcheannach a laghdú.

Mínigh an téarma tobcheannach. **(3m)**

Is ionann tobcheannach agus nuair a cheannaíonn tomhaltóirí earraí ar bhealach neamhphleanáilte nó 'ar ala
na huaire'. Cruthaíonn sé an baol a bhaineann le ceannach earraí nach bhfuil de dhíth agus d'fhéadfadh siad dul amú nó bheith ina droch-luach ar airgead.

(iii) Tabhair breac-chuntas ar **dhá** mhodh a úsáideann gnólachtaí lena gcuid custaiméirí a spreagadh chun tobcheannach a dhéanamh agus iad ag siopadóireacht sa siopa. **(2 x 3m)**

Tairiscintí- e.g. spreagann tairiscintí 3 cinn ar phraghas 2 cheann custaiméirí chun níos mó táirgí a cheannach ná mar a theastaíonn uathu.
Lascainí agus díolacháin - ceannaíonn tomhaltóirí earra go minic toisc go bhfuil lascaine air beag beann ar an dteastaíonn sé uathu nó nach dteastaíonn.
Scéimeanna cártaí dílseachta agus luach saothair- tugann ollmhargaí dearbháin le haghaidh lascaine airgid nuair a chaitear méid airithe airgid - chun na dearbháin sin a úsáid is minic a chaitheann tomhaltóirí níos mó airgid ná mar a bhí beartaithe acu ar dtús.
Milseáin/irisleabhar agus earraí beaga eile a chur ag an gcuntar amach – agus custaiméirí sa scuaine chun íoc bíonn siad ag breathnú thart, má chuirtear táirgí in aice leis an gcuntar amach cuireann sé go mór le tobcheannach.

(c) D’éirigh le Sam, iarfhostaí de chuid Uí Leocháin Teo., post a fháil mar cheannaitheoir earraí leictreachais lena n-athdhíol do mhiondíoltóir earraí leictreachais. Mar cheannaitheoir stoic lena athdhíol, is gá dóibh an t-éileamh ar tháirgí éagsúla a thuar chun a chinntiú go bhfuil an líon ceart earraí sa siopa chun freastal ar éileamh tomhaltóirí.

(i) Agus an t-eolas sa tábla thíos á úsáid agat, tarraing cuar an éilimh agus cuar an tsoláthair i gcás PlayStation 5 (PS5).

Praghas	An Méid a Iarradh (000 aonad)	An Méid a Soláthraíodh (000 aonad)
€300	1,000	200
€350	800	400
€400	600	600
€450	400	800
€500	200	1,000

(12m)

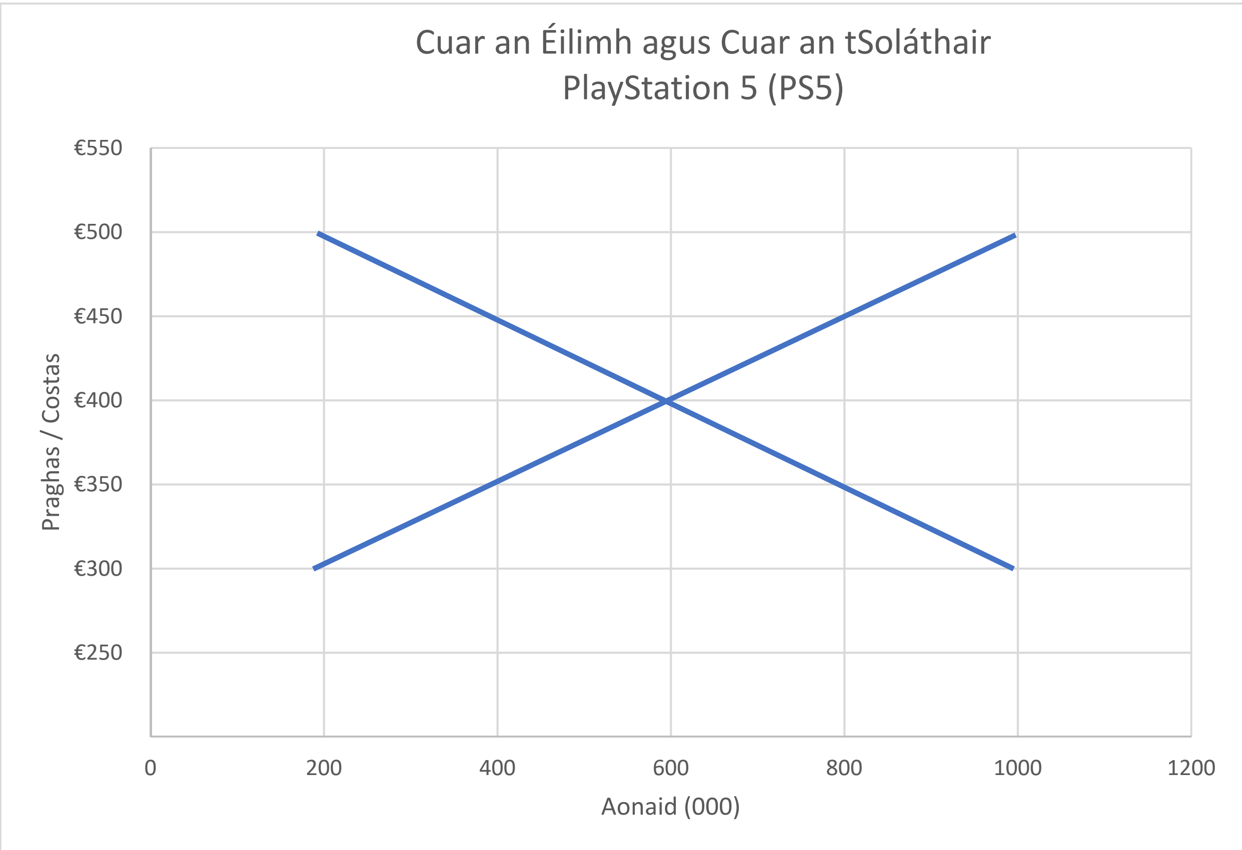

(ii) Úsáid do léaráid chun an praghas cothromaíochta agus an chainníocht chothromaíochta a shainaithint.

Scríobh do chuid freagraí sa tábla thíos. **(5m)**

Praghas cothromaíochta an PS5.	€400
Cainníocht chothromaíochta an PS5	600,000 aonad

(iii) Is tosca iad an praghas ar earraí ionaid agus ar earraí comhlántacha a mbíonn tionchar acu ar leibhéal an éilimh ar tháirge.

Cuir tic (✓) sa bhosca ceart chun a chur in iúl cé acu atá ha hearraí seo a leanas ina n-earraí ionaid nó ina n-earraí comhlántacha i dtaca leis an PS5 de. **(8m)**

Earra	Earra ionaid	Earra comhlántach
Xbox	✓	
Rialtán PS5		✓
Gléas cinn		✓
Cathaoir chluichíochta		✓

(iv) Nuair a leanann an t-éileamh ar tháirge de bheith ard d'ainneoin an soláthar a bheith teoranta, is minic a théann tomhaltóirí i muinín an mhargaidh dhuibh, ar a dtugtar an scáthgheilleagar freisin. **(2m)**

Cuir tic (✓) sa bhosca ceart chun a thaispeáint cé acu atá na ráitis seo a leanas fíor nó bréagach.

Ráiteas	Fíor	Bréagach
Tá sé mídhleathach a bheith páirteach sa mhargadh dubh	✓	
Téann an margadh dubh chun tairbhe do ghnólachtaí in Éirinn		✓

Ceist 17

Tógadh an comhardú trialach seo a leanas as leabhair Uí Chadáin Teo. an 31/12/2021, deireadh na bliana airgeadais acu. 400,000 gnáthscair ar luach €1 an ceann is ea an scairchaipiteal údaraithe.

Comhardú Trialach Uí Chadáin Teo. ar an 31/12/2021

	Dochar	Sochar
	€	€
Díolacháin airgid		270,000
Ceannacháin airgid	165,000	
Carraeireacht isteach	1,000	
Stoc 01/01/2021	6,000	
Teileafón agus leathanbhanda	2,500	
Solas agus teas	11,500	
Cíos	16,000	
Pá	43,500	
Caiteachais mhargaíochta	8,800	
Díbhinní a íocadh	10,000	
Foirgnimh	220,000	
Trealamh	40,000	
Airgead ar láimh	5,700	
Féichiúnaithe	12,000	
Creidiúnaithe		9,000
Rótharraingt bhainc		5,000
Scairchaipiteal eisithe		160,000
Comhardú brabúis agus caillteanais 01/01/2021		17,000
Iasacht naoi mbliana		81,000
	542,000	542,000

Soláthraíodh an t-eolas breise seo a leanas ar an 31/12/2021:

- Stoc 31/12/2021, €5,000
- Trealamh le dímheas de 20%

Dímheas: €40,000 x 20% = **€8,000**

(a) Líon isteach an Ráiteas Ioncaim le haghaidh Uí Cadáin Teo. don bhliain dar críoch 31/12/2021. **(17m)**

Ráiteas Ioncaim le haghaidh Uí Cadáin Teo don bhliain dar críoch an 31/12/2021			
	€	€	€
Díolacháin airgid			270,000
Lúide Costas Díolachán			
Stoc 01/01/2021		6,000	
Ceannacháin airgid		165,000	
Móide carraeireacht isteach		1,000	
		172,000	
Lúide stoc 31/12/2021		5,000	
Costas na n-earraí a díoladh			167,000
Brabús Comhlán			103,000
Lúide Speansais: (1m)			
Teileafón agus Leathanbhanda		2,500 **(1m)**	
Solas & Teas		11,500 **(1m)**	
Cíos		16,000 **(1m)**	
Pá		43,500 **(1m)**	
Caiteachais mhargaíochta		8,800 (**1m)**	
Dímheas trealaimh		8,000 **(3m)** OF	90,300
Glanbhrabús (1m)			12,700**(2m) OF**
Lúide Díbhinní íoctha			10,000**(1m)**
			2,700
Cuir iarmhéid tosaigh B&C 01/01/21 / Cúlchistí oscailte leis			17,000**(1m)**
Iarmhéid B&C 31/12/21 / Cúlchistí deiridh/brabús coinnithe/tuilleamh (1m)			19,700**(2m) OF**

(b) Críochnaigh an Ráiteas maidir le Staid Airgeadais Uí Chadáin Teo. ar 31/12/2021. **(24m)**

Staid Airgeadais Uí Chadáin Teo. ar 31/12/2021			
	€	€	€
	Costas	**Dímheas**	**N.B.V.**
Sócmhainní Seasta (1m)			
Foirgnimh	220,000**(1m)**	-	220,000**(1m)**
Trealamh	40,000 **(1m)**	8,000**(1m) OF**	32,000 **(1m) OF**
	260,000	8,000	252,000
Sócmhainní Reatha (1m)			
Stoc Deiridh/Stoc 31/12/21	5,000 **(1m)**		
Airgead ar láimh	5,700 **(1m)**		
Féichiúnaithe	12,000**(1m)**	22,700	
Dliteanais/Creidiúnaithe reatha atá dlite laistigh de 1 bhliain (1m)			
Creidiúnaithe	9,000**(1m)**		
Rótharraingt Bhainc	5,000**(1m)**	14,000	
Caipiteal Oibre (1m)			8,700(**1m) OF**
Glansócmhainní Iomlána (1m)			**260,700(1m) OF**
Maoinithe ag: (1m)			
	Údaraithe	Eisithe	
Scairchaipiteal: Gnáthscaireanna €1	400,000**(1m)**	160,000**(1m)**	
Cúlchistí			
Iarmhéid Brabúis agus Caillteanais 31/12/21 / Cúlchistí deiridh/brabús coinnithe		19,700**(1m) OF**	
Dliteanais/Creidiúnaithe fadtéarmacha atá dlite tar éis níos mó ná 1 bhliain			
Iasacht naoi mbliana		81,000**(1m)**	
Caipiteal in Úsáid (1m)			**260,700(1m) OF**

(c)

(i) Tá sé beartaithe ag Ó Cadáin Teo. grianphainéil a shuiteáil.

Tabhair breac-chuntas ar an mbuntáiste comhshaoil a bhaineann le grianphainéil a bheith á n-úsáid ag Ó Cadáin Teo. chun leictreachas a ghiniúint dá ngnólacht. **(6m)**

Astaíochtaí Carbóin laghdaithe trína leictreachas féin a ghiniúint.
Laghdú ar an truailliú aeir. Is féidir le leictreachas ó bhreoslaí iontaise gáis dé-ocsaíde carbóin agus mheatáin atá díobhálach a ghiniúint, rud a mbíonn droch-chaighdeán aeir mar thoradh air.
Spleáchas níos lú ar bhreoslaí iontaise / fuinneamh in-athnuaite a mbeidh todhchaí níos cobhsaí mar thoradh air / nach ndéanfaidh dochar don chomhshaol.
Cuidíonn sé leis an athrú aeráide a mhoilliú. Ní chuireann fuinneamh na gréine leis an athrú aeráide.

(ii) Tá Ó Cadáin Teo. ag déanamh iarratais ar dheontas ó Údarás Fuinnimh Inmharthana na hÉireann (SEAI) chun cuidiú le maoiniú na ngrianphainéal.

seai ÚDARÁS FUINNIMH INMHARTHANA NA hÉIREANN

Mínigh an téarma deontas. **(6m)**

Is éard is deontas ann na suim airgid a thugtar do dhuine aonair nó do ghnólacht nach gá a aisíoc fad is a úsáidtear é chun na críche a bhí beartaithe dó.
Is iad an Rialtas, Oifigí Fiontair Áitiúla & an tAontas Eorpach nó an SEAI a thugann deontais de ghnáth.

(iii) Tá sé beartaithe ag Ó Cadáin Teo. a gcuid táirgí a easpórtáil chuig an Ríocht Aontaithe (RA) agus chuig an Aontas Eorpach (AE).
Tabhair breac-chuntas ar **dhá** bhuntáiste a bhaineann gnólachtaí Éireannacha as an Trádáil Idirnáisiúnta. **(7m)**

Díolacháin / brabúis mhéadaithe: Tá margadh na hÉireann measartha beag - is féidir díolacháin a mhéadú má onnmhairíonn gnólachtaí Éireannacha
Riosca a scaipeadh: Is féidir le gnó a riosca a scaipeadh trí gan bheith ag brath ar mhargadh na hÉireann amháin.
Amhábhair: Caithfidh gnólachtaí Éireannacha roinnt amhábhar a allmhairiú mar ní dhéanaimid iad a tháirgeadh in Éirinn e.g. ola
Costais a laghdú: Caithfidh gnólachtaí Éireannacha táirgeadh a mhéadú chun éileamh ó thíortha thar lear a shásamh. Dá mhéad táirgí a dhéantar is ea is saoire a bheidh sé gach ceann a dhéanamh. Tugtar barainneachtaí scála air sin.

Ceist 18

(a) Cónaíonn Caoimhín lena thuismitheoirí in Ioma i gContae Laoise. D'éirigh leis sa scrúdú tiomána le déanaí agus cheannaigh sé carr. Tá sé ag féachaint anois ar na roghanna atá aige maidir le mótarárachas a fháil.

(i) Léigh na sainmhínithe seo a leanas ar roinnt de phrionsabail an árachais. **(9m)**

	Míniú
A	Ní féidir brabús a dhéanamh as árachas
B	Nuair a bhíonn an riosca céanna faoi árachas ag níos mó ná árachóir amháin, déanann siad an costas ar aon éileamh a roinnt eatarthu
C	Nuair a dhéantar iarratas ar árachas, ní mór gach fíric ábhartha a bhaineann leis an bpolasaí a nochtadh

Cuir A, B agus C sa bhosca ceart thíos chun na sainmhínithe thuas a mheaitseáil leis an bprionsabal árachais ceart**.**

Meon lánmhaith	Slánaíocht	Ranníocaíocht
C	**A**	**B**

Tá Caoimhín ag déanamh taighde ar pholasaithe éagsúla árachais i gcomhair cairr.

(ii) Tabhair breac-chuntas ar mhodh taighde **amháin** a d'fhéadfadh Caoimhín a úsáid chun an luachan is fearr a fháil ar pholasaí árachais. **(3m)**

Suíomhanna gréasáin comparáide praghsanna: Déanann bróicéirí ar líne comparáid idir praghsanna na bpolasaithe éagsúla atá ar fáil agus cuireann siad comhairle ar fáil maidir leis an bpolasaí is fearr don chustaiméir.
Bróicéir árachais: Díolann bróicéir árachais árachas do roinnt cuideachtaí. Is féidir leo comhairle a thabhairt maidir leis an gcuideachta árachais is fearr a oireann do riachtanais duine.
Déan teagmháil le cuideachtaí éagsúla le haghaidh luachana: D'fhéadfadh Caoimhín teagmháil a dhéanamh le roinnt cuideachtaí árachais éagsúla le haghaidh luachana, na luachana a chur i gcomparáid lena chéile chun an polasaí is fearr dó a fháil.
Comhairle a iarraidh ar theaghlach agus ar chairde: D'fhéadfadh Caoimhín ceist a chur ar a theaghlach agus ar a chairde cad iad na cuideachtaí árachais agus na polasaithe atá roghnaithe acusan.

(iii) Bunaithe ar do fhreagra thuas, cuir in iúl le tic (✓) cé acu atá an modh sin ina shampla de thaighde príomhúil nó de thaighde tánaisteach, agus tabhair cúis le do fhreagra. **(6m)**

Taighde príomhúil nó Taighde tánaisteach glacadh leis bunaithe ar fhreagra thuas.
Ba chóir go léireodh an t-iarrthóir go mbaineann gné éigin de thaighde príomhúil atá nasctha le freagra ó thaighde Príomhúil le faisnéis a bhailiú trí mhodhanna taighde féindéanta/Baineann sé le heolas pearsanta a fháil ó dhaoine aonair/faisnéis nua cothrom le dáta.
Ba chóir go léireodh an dalta gné éigin de thaighde tánaisteach atá nasctha le freagra ó (ii). Is éard atá i gceist le taighde tánaisteach ná úsáid a bhaint as eolas a bailíodh ó staidéar a rinneadh roimhe seo/Baineann sé le scrúdú a dhéanamh ar eolas atá ann cheana féin.
Cúis: Ba chóir go léireodh an t-iarrthóir go mbaineann gné éigin de thaighde príomhúil atá nasctha le freagra ó thaighde Príomhúil le faisnéis a bhailiú trí mhodhanna taighde féindéanta/Baineann sé le heolas pearsanta a fháil ó dhaoine aonair/faisnéis nua cothrom le dáta.

(iv) Tabhair breac-chuntas ar fhreagracht **amháin** atá ar Chaoimhín mar thomhaltóir agus é ag cuardach árachais. **(3m)**

Ba chóir do Chaoimhín an cló beag, na téarmaí agus coinníollacha ar fad sa pholasaí árachais a léamh.
Ba cheart do Chaoimhín tacaíocht a thabhairt do ghnólachtaí a chaitheann go maith lena bhfostaithe agus a thugann rud éigin ar ais don tsochaí.
Ba cheart go mbeadh a chearta dlíthiúla ar eolas ag Caoimhín agus é ag siopadóireacht le haghaidh árachais.
Ba chóir do Chaoimhín an margadh is fearr a chuardach chun an luach is fearr ar airgead a fháil.
Ba cheart do Chaoimhín an oiread eolais agus is féidir a fháil faoin bpolasaí sula gceannóidh sé é.
Ba cheart do Chaoimhín an fhírinne a insint i gcónaí agus an fhoirm thogra á líonadh. Meon lánmhaith

(v) Cheannaigh Caoimhín árachas cuimsitheach, a raibh €500 mar bharrachas an pholasaí air. Ar an drochuair, bhí timpiste ag Caoimhín agus rinneadh luach €2,500 de dhochar dá charr.

Agus an bosca thíos á úsáid agat, ríomh cé mhéad cúitimh a gheobhaidh Caoimhín óna chuideachta árachais. Taispeáin an obair a dhéanann tú. **(3m)**

Obair:	Freagra:
2,500 - 500 =2,000	€2,000

(vi) Déan cur síos ar an tslí a rachaidh an t-éileamh sin i bhfeidhm ar phréimh árachais Chaoimhín an bhliain seo chugainn. **(3m)**

Beidh ar Chaoimhín níos mó a íoc as árachas cairr an bhliain seo chugainn/préimh níos airde/mhéadaithe.
Caillfidh Caoimhín a lascaine/bónas cheal éilimh.

(b) Thosaigh Caoimhín i bpost nua mar ábhar cuntasóra. Is é €32,000 in aghaidh na bliana an tuarastal atá aige. Is trí Paypath a íoctar é, agus uair sa mhí a chuirtear an íocaíocht go díreach isteach ina chuntas reatha bainc.

(i) Cuir tic (✓) a chur sa bhosca ceart chun a thaispeáint cé acu fíor nó bréagach atá na ráitis seo a leanas. **(6m)**

Ráiteas	Fíor	Bréagach
Is é is tuarastal ann ná méid seasta airgid a fhaigheann fostaí	✓	
Dá mhéad uaireanta a oibríonn fostaí, is ea is mó pá a fhaigheann an fostaí sin	✓	

(ii) Tabhair breac-chuntas ar **dhá** bhuntáiste a bhaineann Caoimhín as Paypath. **(2 x 3m)**

Tá sé níos sábháilte ná airgead tirim nó seic mar go gcinntítear go rachaidh an t-airgead díreach isteach i gcuntas Chaoimhín gan aon bhaol go gcaillfidh sé an t-airgead tirim nó an tseic.
Áisiúil- Is féidir le Caoimhín breathnú ar líne nó ar UMB chun a chuid eolais baincéireachta a fháil, ní chaithfidh sé dul go dtí an banc chun a thuilleamh a thaisceadh.
Tá sé iontaofa/tapa – cuirfear pá Chaoimhín isteach ina chuntas ar dháta agus am sonraithe – beidh sé ábalta íocaíochtaí amach as a chuntas a shocrú gan bheith buartha nach ndeachaigh a thuarastal isteach ina chuntas chun na híocaíochtaí sin a chlúdach.
Neamhdhíobhálach don chomhshaol - níl aon pháipéar ag baint le híocaíochtaí Pathway, rud a laghdaíonn a lorg carbóin.

(iii) Tá Caoimhín ag obair ón mbaile. Sainaithin **dhá** fhreagracht atá air i leith a fhostóra. **(2 x 3m)**

Caithfidh Caoimhín a chuid dualgas a chomhlíonadh mar a shonraítear ina chonradh fostaíochta.
Caithfidh Chaoimhín meas a léiriú ar chomhghleacaithe agus ar chustaiméirí/gan idirdhealú a dhéanamh in aghaidh fostaithe eile nó bulaíocht a dhéanamh orthu.
Ní mór do Chaoimhín cloí le dlíthe sláinte agus sábháilteachta/ Rialacha an ionaid oibre a leanúint.
Ní mór do Chaoimhín rialacháin RGCS a leanúint / gan faisnéis rúnda gnó/custaiméara a nochtadh
Caithfidh Caoimhín tosú ag obair in am/ líon na n-uaireanta a theastaíonn go laethúil ina chonradh a chur i gcrích.
Caithfidh Kevin freastal ar oiliúint a chuireann an gnólacht ar fáil.
Caithfidh Caoimhín lá cothrom oibre a dhéanamh chun pá cothrom lae a fhail.

(c) Agus ioncam seasta ag Caoimhín anois, tá sé beartaithe aige tosú ar airgead a choigilt.

(i) Déan liosta de **thrí** chúis le hairgead a choigilt. **(3m)**

Le haghaidh caiteachais atá beartaithe amach anseo nó sampla.
Le haghaidh éigeandálaí/teagmhais neamhbheartaithe nó sampla.
Le haghaidh mórimeachtaí teaghlaigh nó sampla.
Le haghaidh scoir.
Chun do rátáil chreidmheasa a fheabhsú.
Chun ús a thuilleamh.

(ii) Tá ús a shaothraítear ar choigilteas faoi réir CCÚT (DIRT i mBéarla). **(4m)**
Céard dó a seasann CCÚT?

Cáin	Choinneála	Ús	Taisce

(iii) Tá sé beartaithe ag Caoimhín €8,000 a choigilt i mbliana. Bailíonn sé eolas faoi dhá áit a bhféadfadh sé airgead a choigilt agus seo é an t-eolas sin.

An Post

post

Ráta coigiltis 3%
Gan CCÚT

Banc tráchtála

Ráta coigiltis 4%
CCÚT 33%

Agus an t-eolas thuas á úsáid agat, ríomh an t-ús a gheobhaidh sé i gcás gach ceann de na roghanna **agus** ríomh an luach iomlán ar choigilteas Chaoimhín i ndiaidh bliain amháin. **(8m)**

An Post	**Banc Tráchtála**
Obair: €8,000 x 3% x 1 bhliain = €240 ús Iomlán €8,000 + €240 = €8,240 OF	Obair: €8,000 x 4% x 1 bhliain = €320 ús CCÚT 33% x €320 = €105.60 OF Ús – CCÚT = €320- €105.60 = €214.40 OF Iomlán = €8,000 + €214.4 = €8,214.40 OF
Ús faighte: €240 Coigilteas iomlán: €8, 240	Ús Faighte: €214.40 Coigilteas iomlán: €8, 214.40

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Marcanna Breise as ucht freagairt trí Ghaeilge

Léiríonn an tábla thíos an méid marcanna breise ba chóir a bhronnadh ar iarrthóirí a ghnóthaíonn níos mó ná 75% d'iomlán na marcanna.

N.B. Ba chóir marcanna de réir an ghnáthráta a bhronnadh ar iarrthóirí nach ngnóthaíonn níos mó ná 75% d'iomlán na marcanna don scrúdú. Ba chóir freisin an marc bónais sin **a shlánú síos**.

Tábla 270 @ 10%

Bain úsáid as an tábla seo i gcás na n-ábhar a bhfuil 270 marc san iomlán ag gabháil leo agus inarb é 10% gnáthráta an bhónais.

Bain úsáid as an ngnáthráta i gcás 202 marc agus faoina bhun sin. Os cionn an mharc sin, féach an tábla thíos.

Bunmharc	Marc Bónais
203	20
204 - 206	19
207 - 210	18
211 - 213	17
214 - 216	16
217 - 220	15
221 - 223	14
224 - 226	13
227 - 230	12
231 - 233	11
234 - 236	10

Bunmharc	Marc Bónais
237 - 240	9
241 - 243	8
244 - 246	7
247 - 250	6
251 - 253	5
254 - 256	4
257 - 260	3
261 - 263	2
264 - 266	1
267 - 270	0